

МОШАРЕНКОВА

Тетяна Володимирівна,

молодший науковий співробітник

науково-дослідної лабораторії

психологічної підтримки та реінтеграції

персоналу наукового центру

Повітряних Сил;

МОШАРЕНКОВ Віктор Васильович,

доцент кафедри Харківського

національного університету

Повітряних Сил імені Івана Кожедуба,

кандидат технічних наук

КУЛЬТУРА ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ КРАЇН НАТО: ЇЇ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Аналіз стану і перспектив розвитку систем військової освіти провідних держав світу виразно свідчить, що вони є потужним знаряддям національної і блокової зовнішньої політики, підготовки військових фахівців, здатних з високою ефективністю виконувати поставлені завдання, забезпечуючи захист держави та її національних інтересів. Одним із стрижневих напрямів розвитку національних систем професійної освіти та підготовки військових НАТО, що забезпечує підтримання їхнього високого рівня готовності та виступає джерелом формування інтелектуального і духовного потенціалу офіцерського корпусу, є опора на національну культуру, традиції і кращий світовий досвід у підготовці офіцерських кадрів [1].

Це обумовлено унікальною місією військовослужбовців – служіння країні, яка відокремлює їхню професійну діяльність від інших професій і передбачає виняткову професійну ідентичність, компетентність, характер лідера та дух. Реальні підходи до змісту та структури професійної військової освіти спрямовані, перш за все, на розвиток інтелектуальної допитливості особистості через її зосередженість на розумінні складових національної могутності, інтересів і безпеки, а також можливих наслідків втручання у геополітичний ландшафт у питанні війни та миру. Саме тому в Альянсі надають особливу увагу формуванню у майбутніх військових фахівців культури історичної пам'яті, не лише як механізму передачі інформації та традицій, а й потужного чинника національної ідентичності сучасної військової еліти, відповідальної за свою країну, здатної діяти в рамках норм військового та міжнародного гуманітарного права, оперативно реагуючи на виклики.

Актуальність вивчення досвіду формування культури історичної пам'яті в системі професійної військової освіти та підготовки військових фахівців країн НАТО має декілька вимірів для України. По-перше, це обумовлено гострою потребою повного усунення з суспільного дискурсу маркерів радянського тоталітарного минулого, а саме пострадянської моделі пам'яті. Бо

створений і нав'язаний росією конструкт «спільної пам'яті» про історичні події та єдині на пострадянському просторі практики пам'ятання працюють як ідеологічні інструменти, що сформували підвалини для сучасної військової агресії. А гасла щодо мультикультурності і багатонаціональності нівелюють досягнення кожної конкретної нації та народу. По-друге, це природне прагнення будь-якої соціальної чи етнічної спільноти мати власну історію та відповідно практики пам'ятання, що справлятимуть визначні впливи на соціум, формуючи сучасну українську «культуру Героїв» – культуру пам'яті, конструюючи та репрезентуючи певний образ нашого минулого, історико-культурної спадщини у цілому. Третім виміром є потреба у переформатуванні форми та змісту українських мілітарних традицій на основі синтезу національних особливостей і практик пам'ятання держав-членів НАТО, що є важливим для консолідації й ознайомлення українських військовослужбовців з культурою пам'яті країн ЄС, знання якої сприятиме вибудовування спільної мови висловлювання пам'яті як спільного жесту вшанування й подяки та виховання цінностей толерантності [2].

Формування патріотичної культури у військовослужбовців і майбутніх офіцерів різних армій країн-партнерів має багато спільних рис. В центрі їх уваги розвиток офіцера як командира, лідера, представника професії та громадянина своєї країни. Структура і зміст цього питання визначаються через призму наступних напрямів навчально-виховного процесу:

– теорії лідерства: ідей, переконання, принципів військового лідерства, які становлять природу лідерів і формують їхню відповідальність за рішення або дії, ціннісне виховання, дотримання військової дисципліни, вірність військовій присязі та своєму народу;

– культури організації (специфічного комплексу цінностей, норм і традицій, які поділяються особами та групами осіб в організаційній (корпоративній) культурі військового середовища та формують його унікальність) [3, с. 49]. Вона складається: з психології, ставлення, досвіду, переконань, ціннісної орієнтації (особистої та корпоративної); символічних форм, у яких пам'ять матеріалізується через культурні артефакти та створює абстрактне минуле частиною повсякденного візуального простору (меморіальні комплекси, література, мистецтво тощо); комеморативні ритуали, відзначення знаменних дат і ювілеїв видатних діячів, проведення семінарів, конференцій, зустрічей з ветеранами; мови як кода нації, що об'єднує, зберігає та передає традиції, цінності, самобутність та є критерієм соціальної самодостатності; національних наративів, в основі яких закладене спільне розуміння, виховання цінностей (повага до професії, історична тяглість, яка доводить необхідність боротьби за національну ідею); медіаторів пам'яті (бібліотек, музеїв, цифрових медіа тощо);

– етики – моральних принципів та свідомості, що передбачають чутливий підхід до демонстрації трагічних подій та обумовлюють відповідальне ставлення військовослужбовців до історичного минулого (повазі до жертв, обов'язку перед ветеранами та членами родин загиблих, доброчесності у висвітленні подій та недопущення повторення трагедії тощо);

– історії і теорії війни. Окрім освітніх цілей цей напрям має соціальне й політичне призначення, розглядається як пропаганда певних соціальних цілей через виховання громадянської свідомості, національної самобутності, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, хронології, відчуття епохи. Вивчення історії своєї держави, допомагає військовослужбовцям збагнути сьогодення, пробудити у них інтерес до минувшини, розвинути критичне ставлення до історичних фактів і свідчень, уникнути упередженості, суб'єктивності та стереотипності.

Слід також зазначити, що в Північноатлантичному альянсі формування культури пам'яті у військовослужбовців відбувається через проведення заходів з виховної та морально-психологічної підготовки, зокрема національно-патріотичного виховання відповідно до внутрішніх нормативних актів.

Однак, слід зауважити, що незважаючи на спільні підходи в арміях країн-партнерів, кожна країна неухильно зберігає свої історико-культурні надбання, завдяки яким проявляються відмінності у змісті та структурі системи виховання та підготовки офіцерів, призначення яких – виконання завдань, зумовлених специфікою функціонування збройних сил і потребою їх застосування в конкретних умовах, а також – освоєння ними таких функцій військово-професійної діяльності, які відповідають загальнолюдським, демократичним цінностям [4].

Отже, вивчення досвіду інших країн дає можливість не лише бути обізнаними у царині історичної політики наших друзів і партнерів, а й зрозуміти та впроваджувати його в нашу систему військової освіти. Оскільки такі практики надають внутрішню опору, відчуття спільної відповідальності за майбутнє країни, забезпечують безперервний зв'язок між поколіннями певної спільноти, який міцно пов'язує між собою історію, культуру та суспільство.

Зважаючи на таку реальність, зрозуміло, що реалізація зазначеного має здійснюватися в системі професійної військової освіти, де створені найбільш сприятливі умови для цього. Адже саме освітні інституції завдяки впровадженню відповідних програм та ініціатив, мають всі важелі для визначення системи координат, в рамках якої буде функціонувати соціальна, національна, інтегрована модель розвитку особистісних компетентностей майбутніх офіцерів Збройних Сил України та інших складових Сил безпеки і оборони, максимально наближена до стандартів Альянсу.

Список використаних джерел

1. Аналіз міжнародного досвіду регулювання питань професійної підготовки військових фахівців та його застосування в країнах НАТО. *Україна до НАТО (Ukraine to NATO)*. 07 січня 2026 р. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/osvita-ta-boyova-pidhotovka-za-standartamy-nato/analiz-mizhnarodnoho-dosvidu-rehuliuвання-pytan-profesiynoi-pidhotovky-viyskovykh-fakhivtsiv-ta-yoho-zastosuvannya-v-krainakh-nato/>

2. Мошаренкова Т. В. Роль мілітарних традицій в процесі формування культури пам'яті у військовослужбовців. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності* : збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 05-06 жовтня 2023 року). Тернопіль, 2023. С. 187-189. URL: <https://drive.google.com/file/d/1CFvQKiFe-xUvBJkEnEIFQ6jhdLzVMjLS/view>

3. Типова навчальна програма підготовки офіцерського складу в системі професійної військової освіти. Стратегічні навчальні та освітні програми / за заг. ред. д-ра Девіда с. Емеліфеонву. *Stn Forces. Kingston*. Канада : Академія оборони Канади, 2012. 98 с. URL: <chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.nato.int/content/dam/nato/webready/documents/deep/deep-generic-officer-curr-ukr.pdf>

4. Професійна підготовка офіцерів в країнах НАТО. *Україна до НАТО (Ukraine to NATO)*. 19 січ. 2026 р. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/osvita-ta-boyova-pidhotovka-za-standartamy-nato/profesiynna-pidhotovka-ofitseriv-v-krainakh-nato/>

НАГАЙНИК Тарас Григорович,
старший викладач кафедри
криміналістики навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ

УКРАЇНЬСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ І РОЗВИТОК ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ: МІЖ ОБОРОНОЮ ДЕРЖАВИ ТА ГУМАНІСТИЧНОЮ ТРАДИЦІЄЮ

Українська ідентичність у XXI столітті формується не лише в культурному чи правовому вимірі, а й у площині практик збереження життя в умовах війни. Повномасштабна агресія проти України після 24 лютого 2022 року спричинила трансформацію багатьох суспільних інститутів, серед яких особливе місце посіла тактична медицина. Вона перестала бути суто військовою дисципліною і стала елементом національної культури безпеки, формою колективної відповідальності та маркером зрілої громадянської солідарності. Після 2014 року вивчення тактичної медицини на території України починала набирати оберти. А після 24 лютого 2022 року розвиток тактичної медицини в Україні набув системного характеру, що дозволяє розглядати її як чинник конструювання сучасної української ідентичності.

Тактична медицина в сучасному розумінні спирається на стандарти Tactical Combat Casualty Care (TCCC), що передбачають алгоритм MARCH, чітку послідовність дій з орієнтацією на зупинки масивної кровотечі,